

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ ISTORIE, CIVILIZAȚIE, CULTURĂ

**SCAUNUL CIUC ȘI NOBILIMEA SCAUNULUI CIUC ÎN EPOCA
PRINCIPATULUI**

Conducător de doctorat:

Prof. Dr. Rűsz-Fogarasi Enikő

Student-doctorand:

Karda-Markaly Aranka

CLUJ-NAPOCA

2021

CUPRINS

INTRODUCERE

ISTORICUL CERCETĂRII

IZVOARE SCRISE

METODOLOGIE DE CERCETARE

SCAUNUL CIUC ÎN ȚINUTUL SECUIESC

REȚEAUA AȘEZĂRIILOR ÎN SCAUNUL CIUC ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI 16, RESPECTIV ÎN SECOLUL 17

*AȘEZĂRILE CIUCULUI SUPERIOR LA SFÂRȘITUL SECOLULUI 16 ȘI ÎN
SECOLUL 17*

*AȘEZĂRILE CIUCULUI ÎNFERIOR LA SFÂRȘITUL SECOLULUI 16 ȘI ÎN SECOLUL
17*

ROLUL SCAUNULUI CIUC ÎN POLITICA PRINCIPATULUI

PRELUDIUL REZOLUȚIILOR DE LA SIGHIȘOARA

DIETA DE LA SIGHIȘOARA

EVENIMENTELE DE DUPĂ CUMPĂNA TULBURATĂ A SECOLELOR

URCAREA PE TRON A LUI GABRIEL BÁTHORY ȘI SECUII

RELAȚIA DINTRE SCAUNUL CIUC ȘI GABRIEL BETHLEN

EPOCA PRINCIPILOR RÁKÓCZI

ANII DE CRIZĂ

SECUII ÎN ULTIMELE DECENII ALE PRINCIPATULUI

DEMNIȚĂRII PRINCIPALI AI SCAUNULUI CIUC DIN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI 16 PÂNĂ LA SFÂRȘITUL SECOLULUI 17

CONDUCEREA SCAUNELOR SECUIEȘTI

DEMNIȚĂRII SCAUNULUI CIUC ÎN SECOLELE 16-17

Juzi regali, căpitani supremi

Vicejuzi, vicecăpitani

SOCIETATEA SCAUNULUI CIUC ÎN PERIOADA PRINCIPATULUI

CELE TREI ORDINE ALE SECUIILOR ȘI POPULAȚIA „SLUJITOARE”

EPOCA SCHIMBĂRII – NOBILIMEA SCAUNULUI CIUC ÎN SECOLELE 16-17

PRIMIPILII SECUIEȘTI SAU NOBILI CU UN LOT (?)

POPULAȚIA SLUJITOARE: IOBAGI, JELERI, SLUGI

VIAȚA COTIDIANĂ ÎN SCAUNUL CIUC ÎN OGLINDA CULTURII MATERIALE

MODUL DE VIAȚĂ AL ARISTOCRAȚIEI DIN CIUC

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

ABREVIERI

IZVOARE DE ARHIVĂ

IZVOARE PUBLICATE

LITERATURĂ

LISTA ILUSTRĂȚILOR

ANEXE

*DIPLOMA DE ÎNNOBILARE A LUI GHEORGHE RÁKÓCZI AL II-LEA PENTRU
SECUII CIUCANI, TABĂRA STROEȘTI, 1655*

INVENTARUL BISERICII DIN COZMENI, 1685

FIGURI

În ultimele decenii istoria Ținutului Secuiesc și a secuilor a atras atenția a mai multor cercetători. Este vorba despre o regiune și un grup etnic care întotdeauna trăiau altfel, se bucurau de drepturi aparte, iar în schimb aveau diferite obligații. Vizând diferitele perioade se poate afirma că în cazul secuimii din epoca medievală și premodernă ne aflăm în fața unei istorii total diferite. Ceea ce în istoria Ungariei este data bătăliei de la Mohács, și în cea a Transilvaniei este data ruperii țării în trei, conform studiilor din ultimii ani pentru secuime baza o reprezintă evenimentele din 1562. Aproape fiecare volum și studiu care include istoria secuimii din epoca principatului începe cu afirmarea că în 1562 începe o nouă epocă. Dacă examinăm evenimentele perioadei, cunoscând procesele pornite în epoca medievală, trebuie să fim de acord cu această afirmație, căci după rezoluțiile de la Sighișoara s-a răsturnat statutul existent al Ținutului Secuiesc, s-au schimbat drepturile și mai ales raportul social al localnicilor. Cu introducerea dreptului *ius regium* care nu era valabil anterior pentru această regiune, împreună cu iobăgirea secuilor liberi a început un proces de feudalizare care până atunci era cunoscut doar în zonele comitatelor. Însă în noul format Principat al Transilvaniei secuii au apărut ca stare privilegiată, nu au avut doar rol ca o comunitate, elitele lor s-au angajat din ce în ce mai des în sarcini politice, diplomatice sau militare în interesul țării. Astfel, diferitele scaune secuiești reprezentau nu doar opinia și poziția comunității locale în unele probleme de importanță deosebită, ci rolul unei regiuni putea fi modelată și de elitele înstărite de pe teritoriul scaunelor respective. Analizând istoria Scaunului Ciuc în epoca principatului din perspectiva angajamentului acestuia în teme politice, afirmația de mai sus poate fi adevărată aproape în totalitate. Înainte însă de a expune această idee și de a schița temele și perspectivele majore ale lucrării, trebuie să clarific ce înțeleg prin Scaunul Ciuc. Cum se cunoaște, în epoca principatului Scaunul Ciuc apare împreună cu filialele Gheorgheni și Cașin, însă în elaborarea temei nu am detaliat și istoria filialelor, chiar dacă în câteva cazuri mă refer indirect și la acestea – motivul cel mai important fiind faptul că ambele scaune filiale au fost studiate separat de mai mulți cercetători. Dezső Garda a scris mai multe cărți și studii despre istoria premodernă a zonei și a populației din Gheorgheni, acest lucru fiind valabil și pentru zona Cașinilor, despre care István Imreh și József Pataki au publicat numeroase studii, precum și o lucrare monografică.

Pe lângă acestea Sándor Pál-Antal, Judit Balogh, Dezső Garda și numeroși alți cercetători ai secuilor au atins istoria Scaunului Ciuc prin diferite lucrări, însă nu s-a născut încă un studiu amplu, detaliat care se focusează doar pe această zonă și locuitorii acesteia. Consider că lucrarea mea suplinește un gol prin studierea epocii principatului în Scaunul Ciuc și prezentarea acestuia

prin temele abordate care astfel poate trezi atât interesul breslei, cât și al unui public mai larg. Studiul pornește cu un cadru politico-istoric care ajută cititorul în înțelegerea temelor care urmează, astfel la prezentarea istoriei așezărilor și a societății, raporturile locale vor deveni mai ușor de înțeles. Intervalul lucrării l-am determinat între 1562-1690, în Scaunul Ciuc din Depresiunea Ciucului, care înglobează cele 36 de localități, societatea cu elitele locale și istoria de toate zilele. După cum am menționat mai sus, secuimea epocii principatului participa în politica internă ca stare privilegiată, astfel prin studierea epocii și a regiunii am considerat important parcurgerea și prezentarea rolului politic al Scaunului Ciuc în această perioadă. Această problematică este una foarte importantă pentru înțelegerea relațiilor ciucane din această epocă. Locuitorii regiunii au avut atât rol de statut de națiune în decizii politice – alegerea principilor sau legislație – precum și membrii familiilor nobiliare prin deciziile private reprezentau opinia scaunului. În cursul analizei se conturează explicit urmările ciucane ale acestor păreri și decizii. Se poate observa că după 1562 primorii și primipilii au încercat să-și exercite drepturile ca o comunitate, fără a lua în calcul grupul secuilor liberi. De altfel familii ridicate precum familia Andrăsi sau Becz, ai căror membri au participat în politica internă (și erau înrudite între ele) au divizat populația ciucană prin deciziile lor. În 1571, cu ocazia alegerii noului principe al Transilvaniei, o parte dintre ciucani în frunte cu familia Andrăsi l-au susținut pe Gáspár Bekes, în timp ce ceilalți, în frunte cu Pál Becz erau de partea lui Ștefan Báthory. Acest conflict a dus la acțiuni violente care s-au soldat cu distrugerii, prădări semnificative în viața localnicilor. Chiar dacă mai târziu în viața scaunului niciodată nu s-au mai format astfel de două tabere, la alegerile principilor sau alte chestiuni politice de rang național în mai multe cazuri ciucanii au avut o preferință diferită de cea a celorlalte scaune, pe care o prezint într-un capitol.

Prezentarea elitei locale și a demnitarilor – căpitani supremi și juzi regali – precum și analiza implicării lor în politica epocii este în strânsă legătură cu tematica anterioară. Conform surselor scrise am întocmit baza de date a demnitarilor Scaunului Ciuc din intervalul 1562-1690. Chiar dacă de departe nu este o listă completă, până în momentul de față nu avem una mai detaliată. Un plus semnificativ înseamnă analiza detaliată și prezentarea atribuțiilor funcțiilor, și rețeaua de conexiuni a fiecărei persoane în parte. Prin aceste perspective noi îmbogățim datele și cunoștințele noastre despre ciucani, ajutând la o mai bună înțelegere a funcționării Scaunului Ciuc. În acest capitol, pe lângă prezentarea demnitarilor principali prezentăm și rolul lor politic, cariera, relațiile familiare. Cariera mai multor familii a depins clar de persoana principelui ales. Atât ridicarea,

precum și căderea lor se poate lega de persoana principelui, de dorințele, aspirațiile acestuia. Scaunul Ciuc furnizează mai multe astfel de exemple: familia Andrási părăsește regiunea în urma pierderii suportului principelui, familia Lázár reușește printr-un simț diplomatic excepțional să „supraviețuiască” secolul 16, ca mai apoi în secolul 17 aproape să dețină una dintre demnitățile principale, iar cealaltă să fie purtată de membrul unei familii înrudite, în cazul nostru de un membru al familiei Petki. Legăturile de rudenie erau importante în cazul funcțiilor scaunului, astfel în Ciucul secolului 17 au putut să apară în astfel de funcții nobili provenind din scaune învecinate sau zone de comitate. Aceste legături de rudenie s-au format prin căsătorii, astfel persoana în funcție ori s-a căsătorit într-o familie nobiliară locală, ori deja avea legături mai vechi în scaun, de exemplu pe linie maternă. Activitatea elitei locale și-a pus amprenta pe istoria localităților ciucane și pe viața de zi de zi a societății. Pe de o parte funcționarii și nobilimea locală, care au participat în procese, judecăți, au creat legislația satelor, în a căror conace se țineau adunările, ședințele locale.

Pentru cunoașterea rețelei localităților ne sunt de ajutor diferitele registre – de taxe sau militare – acte procesuale, diferite documente ale arhivelor familiare (de exemplu divizări de proprietăți). Așezarea localităților poate fi explicată prin analiza mediului natural. Aflându-se în una din cele mai estice regiuni ale Transilvaniei, lângă graniță, este interesant de observat că majoritatea localităților s-au format în partea estică a depresiunii. Acest lucru este un avantaj în agricultură și creșterea animalelor, dar devine exact opusul în momentul năvălirilor, atacurilor dinspre est. Astfel înțelegerea problematicii este ajutată de înțelegerea și prezentarea cadrului natural. În continuare, pentru prezentarea în detaliu a problematicii am creat un tabel cu localitățile ciucane și numărul populației acestora pe baza diferitelor izvoare (registru de taxe din 1567, recensământul populației din 1614). Localitățile sunt înșirate după numărul populației, după care am detaliat analiza informațiilor din izvoarele scrise legate de acestea. Din diferitele lustre și registre putem observa că în comparație cu scaunele secuiești învecinate numărul localităților și numărul populației sunt ridicate. Acest fapt evident a influențat și fundalul economic al populației. Un exemplu în acest sens: după 1562 principele și-a împărțit între cei loiali numeroasele proprietăți iobăgești din Secuime și Ciuc, după câteva decenii s-au epuizat loturile iobăgești din Ciuc, astfel persoanele care mai nou au fost înnobilați au primit doar titlu, fără domenii. Astfel a apărut grupul armaliștilor. Posibilitățile locale ale regiunii au influențat și ele această situație. Totuși sunt câteva lucruri care au legătură cu creșterea în număr a nobilimii, precum lărgirea bisericilor (corurilor),

numărul patronilor bisericilor fiind în creștere, necesitând noi locuri în biserici. Cu siguranță donațiile cele mai importante, precum altare, ferestre, acoperiș etc. au fost asigurate de membrii familiilor dominante. Desigur toți localnicii, primipili, pedestrași sau grupul servitorilor compus din iobagi și jeleri erau parte la fel integrantă a istoriei scaunului precum nobilimea mai sus menționată. Pe când acestea din urmă dădeau doar 1-2 % al societății locale, cei cu statut de primipil trăiau în Ciuc într-o proporție foarte mare.

Capitolul despre istoria și evoluția societății locale se bazează în primul rând pe datele recensămintelor și ale lustrelor din epoca respectivă. Conform acestora analizez detaliat pe sate, din perspectiva raporturilor păturilor sociale, structura socială a scaunului. Legile dietelor, politicile față de secuime a diferiților principii au avut influență majoră asupra societății locale, care este de urmărit și analizat. Pe lângă acestea, deciziile comunităților sau ale elitelor locale mai sus menționate au decis evoluția vieții localnicilor. Toate acestea sunt analizate detaliat în acest capitol, prezentând relațiile dintre grupurile diferite. Ce a însemnat în această perioadă apartenența la militari – nobili, primipili sau pedestrași – sau la servitori precum iobagi, jeleri slugi, ce drepturi și obligații aveau, în acest capitol putem găsi răspunsurile printr-o analiză detaliată. Viața de zi cu zi a localnicilor – în special a nobililor – este prezentată în ultimul capitol, care se leagă strâns de istoria societății. Domeniul culturii materiale este una dintre temele puțin studiate în cercetările istorice. Traiul și cultura materială a nobilimii secuiești a fost tratată de Kinga Tüdös S. , însă pentru Scaunul Ciuc nu există un studiu în acest sens. În cazul nostru nu dispunem de inventare succesoriale sau de conace, astfel am încercat să combin mai multe tipuri de izvoare scrise, pentru a alcătui o imagine cât mai completă a vieții nobiliare ciucane. Testamentele sporadice, documentele arhivelor ecleziastice, precum Cartea Neagră a lui Joannes Kájoni, sau datele diferitelor volume de Domus Historia ne acordă o perspectivă pe nivelul de trai, pe patronajul ecleziastic, sau pe potențialul economic al populației locale.

Prin studierea profundă și prezentarea temelor enumerate mai sus primim o analiză cu informații noi despre nobilimea Scaunului Ciuc în epoca Principatului. Înainte însă de a prezenta aceste teme este necesară prezentarea detaliată a istoriografiei, și analiza izvoarelor scrise, ale căror tipuri și date sunt foarte diverse, necesitând criterii multiple.

Bibliografie

Abrevieri

EOE	<i>Erdélyi Országgyűlési Emlékek. I-XXI.</i> Szerk. Szilágyi Sándor. MTA, Bp., 1875-1898.
MTT	Magyar Történelmi Tár
SzOkl	Szabó Károly, Szádeczky Kardoss Lajos, Barabás Samu (szerk.): <i>Székely Oklevéltár. I-VIII.</i> Magyar Történelmi Társulat, Székely Történelmi pályadíj – alap felügyelő bizottság, Ajtai K. Albert Nyomdája, MTA, Kolozsvár, Budapest, 1872-1934.
SzOkl Új	Demény Lajos (szerk.): <i>Székely Oklevéltár. Új sorozat IV-VIII.</i> Kriterion, Bukarest, 1998-2006.
RMK	Régi Magyar Könyvtár
RNLHMH	Románia Nemzeti Levéltárának Hargita Megyei Hivatala (Csíkszereda)
RNLKMH	Románia Nemzeti Levéltárának Kovászna Megyei Hivatala (Sepsiszentgyörgy)
RNLKOLMH	Románia Nemzeti Levéltárának Kolozs Megyei Hivatala (Kolozsvár)

Izvoare arhivistiche

Losteiner Leonárd: *Cronologia topographico-chorographica seu sub specie annuae felicitatis et calamitatis Provinciae Transylvaniae et Siculiae descriptio pervetusti Monasterii Csik Somlyviensis ad Beatam Virginem Visitantem...* Kolozsvár, 1777-1178. Kézirat, Csíksomlyó, Csíksomlyói Ferences Könyvtár, jelzete: A VI. 7/5254.

Csíkszéki Egyházi Gyűjtőlevéltár, Csíkkozmás Plébánia Iratai, Kozmási Historia Domus.

Csíkszéki Egyházi Gyűjtőlevéltár, Csíkszenttamás Plébánia Iratai, Sajgó Ferenc végrendelete 1646.

Csíkszéki egyházlátogatási jegyzőkönyv, 1669. Csíki Székely Múzeum, Levéltári Gyűjtemény, ltsz. 6256.

Múzeum Betliar, Fond A-KH; ODD-I., Fasc. 2; 34, Folio: 9-14, Andrási Péter végrendelete 1591.

Romániai Nemzeti Levéltár Hargita Megyei Hivatala (RNLHMH): F 27 Csíkszék levéltára.

Romániai Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Hivatala (RNLKOLMH):

F 324- Béldi család iratai Inv. II/59. – Kozmási örökség.

F 324- Béldi család iratai Inv. II/52. – Szentgyörgyi örökség iratai.

F 59, Béldi család levéltára.

F 1192, Lázár család levéltára, 112 csomag, Iratok Gyergyószárhegyről, 40r.

Romániai Nemzeti Levéltár Kovászna Megyei Hivatala (RNLKMH): F 27. Dr. Nagy Jenő gyűjteménye. Fasc. IV. Mikó Péterné Ózdi Judit testimonialia levele, 1-3.

Izvoare publicate

A csíkszentmihályi Sándor család oklevéltára. Szerk. Sándor Imre. Stief Jenő és Társa Könyvsajtója, Kolozsvár, 1914.

A székelyföldi katolikus plébániák levéltára I. Dokumentumok a csíksomlyói és a kantai iskola történetéhez. Gyűjtötte és közreadja Sávai János. Ferences Nyomda és Könyvkiadó, Szeged, 1997.
Adalék I. Rákóczi György és a Porta összeköttetései történetéhez. Közli Beke Antal. Magyar Történelmi Tár, 3. sorozat, 17. évf., 1894, 81-105.

Az erdélyi fejedelmek királyi könyvei I. 1569-1602. Mutatókkal és jegyzetekkel regeszákban közzéteszi Fejér Tamás – Rácz Etelka – Szász Anikó. EME, Kolozsvár, 2005, 118.

Csíki Székely Krónika. Szerk. György Attila. Hargita Kiadóhivatal, Csíkszereda, 2000.

Evlia Cselebi török világutazó magyarországi utazásai 1660-1664. Kiad. Fodor Pál. II. kiadás. Gondolat, Bp., 1985.

Első katonai felmérés (First military survey 1769-1773). <https://mapire.eu/en/map/firstsurvey-transylvania/?layers=142&bbox=2856772.1268970473%2C5850159.917444939%2C2883964.5997094987%2C5859714.545980586> (letöltés ideje: 2019.09.09.).

Fekete könyv. Az erdélyi ferences kusstódia története. Kájoni János kézírata 1684. Damokos Pál Péter anyagát felhasználva, sajtó alá rendezte és fordította Madas Edit. Scriptum kft., Szeged, 1991.

Köblös Zoltán: *Adattár.* Genealógiai Füzetek, 2. évf., 8-9. sz., 1904, 128-131.

Nagyajtai Cserei Mihály históriája. Kiadta Kazinczy Gábor. Emich Gusztáv Könyvnyomdája, Pest, 1852. <http://mek.oszk.hu/05600/05632/05632.pdf>.

Sándor Imre: *A csíkszentsimoni Endes család.* Genealógiai füzetek, 1. évf., 7-8. sz., 1903, 87-89.

Sándor Imre: *A csíkszentsimoni Endes család levéltára 1544-1659*. Közlések I., II. Genealógiai füzetek, 4. évf., 2. sz., 1906, 10-12, 23-24.

Sándor Imre: *A csíkszentsimoni Endes család levéltára 1544-1659*. Közlések III., IV. Genealógiai füzetek, 4. évf., 3. sz., 1906, 30-32, 41-43.

Tóth István György: *Misszionáriusok jelentései Magyarországról és Erdélyről (1627-1707)*. Róma-Budapest, MTA Történettudományi Intézet, 1994.

Erdélyi testamentumok I. Hadviselő székelyek végrendeletei – Háromszék. Vál., bev. tan., jegyz. Tüdős S. Kinga. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2003.

Erdélyi testamentumok III. Erdélyi nemesek és főemberek végrendeletei (1600-1660). Vál., bev. tan., jegyz. Tüdős S. Kinga. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2008.

Erdélyi testamentumok V. Kora újkori marosvásárhelyi végrendeletek. Vál., bev. tan., jegyz. Rüs-Fogarasi Enikő, Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2014.

Erdélyi okmánytár II. 1301-1339. II. Jakó Zsigmond, Forráskiadványok 40., MNL, Bp., 2004.

Bibliografie

Bakács István: *A török hódoltság korának népessége*. In: Magyarország történeti monográfiája. Szerk. Kovacsics József, Bp., 1963, 115-142.

Bálinth Gyula: *Kovászna megye népessége és népesedése a XIV. században*. In: *Korunk*, 37. évf., 1978, 3. sz., 215-219.

Balló István: *Adatok a csíki negyedfélmegye havasainak közös birtoklásáról*. In: *Magyar Gazdaságtörténeti Szemle*, 6. évf., 1899, 301-327.

Balogh Jolán: *Az erdélyi renaissance I*. Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár, 1943.

Balogh Judit: *A székely nemesség helyzete Bethlen Gábor fejedelemsége alatt, a Liber Regius oklevelei alapján*. In: *Tanulmányok Szapolyai Jánosról és a kora újkori Erdélyről*. (Studia Miskolcinsia) Szerk. Besenyei József, Horváth Zita, Tóth Péter, Miskolci Egyetem BTT, Miskolc, 2004, 247-267.

Balogh Judit: *A székely nemesség kialakulásának folyamata a 17. század első felében*. (Erdélyi Tudományos Füzetek 254.) EME, Kolozsvár, 2005.

Balogh Judit: *A székely társadalom Báthory Gábor korában*. In: *Báthory Gábor és kora*. Szerk. Papp Klára, Jeney-Tóth Annamária, Ulrich Attila, Debreceni Egyetem Történelmi Intézete, Debrecen, 2009, 153-173.

Balogh Judit: *A székely város a 16-17. században*. In: *Város és társadalom a 16-17. században*. (Studia Miskolciensia 1.). Szerk. Besenyei József, Fazekas Csaba. Pro Historia Hungariae Superioris Alapítvány, Miskolc, 1994, 27-34.

Balogh Judit: *A székely társadalom Bocskai István korában*. In: *Publicationes Universitatis Miskolcinsis. Sectio Philosophica*, 13. évf., 2. sz., 2008, 9-20.

Balogh Judit: *Apafi Mihály erdélyi fejedelem portai diplomatáinak felekezeti hovatartozása és kapcsolatrendszere.* <http://real.mtak.hu/70919/1/VFH%20-%20Balogh%20%28Apafi%29%2018%20%28tordelt%29.pdf> (letöltés ideje 2019.06.05).

Balogh Judit: *Apor István felemelkedésének állomásai.* In: Művészet és mesterség. Tisztelgő kötet R. Várkonyi Ágnes emlékére. Szerk. Horn Ildikó, Lauter Éva, Várkonyi Gábor, Hiller István, Szirtes Zsófia, Balogh Zsuzsanna, Pásztor Katalin, Tamás Máté. I-II. L'Harmattan, Budapest, 2016, 387-417.

Balogh Judit: *Bethlen Gábor és a székely városok.* In: Bethlen Erdélye, Erdély Bethlene. A Bethlen Gábor trónra lépésének 400. évfordulóján rendezett konferencia tanulmányai. Szerk. Dáné Veronka, Horn Ildikó, Lupescu Makó Mária, Oborni Teréz, Rűsz-Fogarasi Enikő, Sipos Gábor. EME, Kolozsvár, 2014, 584-596.

Balogh Judit: *Bethlen Gábor víziója a székely társadalomról.* In: Bethlen Gábor képmása. Szerk. Papp Klára, Balogh Judit. Debreceni Egyetem, Történelmi Intézet, Debrecen, 2013, 215-227.

Balogh Judit: *II. Rákóczi György és a székelyek.* In: Szerencsének egyes forrása. Szerk. Kármán Gábor, Szabó András Péter. L'Harmattan, Bp., 2009, 343-371.

Balogh Judit: *Összetartó erők és leváló elemek a 17. századi székely társadalomban.* In: Mikrotörténelem: vívmányok és korlátok. A Hajnal István Kör – Társadalomtörténeti Egyesület 1999. évi miskolci konferenciájának előadásai. (Rendi társadalom – Polgári társadalom 12.) Szerk. Dobrossy István. A Hajnal István Kör – Társadalomtörténeti Egyesület és a Borsod – Abaúj – Zemplén Megyei Levéltár közös kiadványa, Miskolc, 2003, 252-265.

Balogh Judit: *„Náj modi” és Erdély: a tárgyak világa a 17. századi Erdély főúri udvaraiban.* In: A fogyasztás társadalomtörténete. Hajnal István Kör – Társadalomtörténeti konferenciája Rendi társadalom – Polgári Társadalom (18.), Hajnal István Kör – Társadalomtörténeti Egyesület, Pápai Református Gyűjtemények, Budapest, Pápa, 2007, 91-96.

Bárdos Edit: *16-17. századi figurális kályhacsempék a diósgyőri várból.* In: A Hermann Ottó Múzeum Évkönyve, 15. évf, 1976, 51-63.

Bárth János: *Az eleven székely tízes. A csíkszentgyörgyi és csíkbánkfalvi tízesek működése a XVII-XX. században.* Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi szervezete, Kecskemét, 2007.

Bárth János: *Település. Morfológiai falutípusok.* In: Magyar Néprajz IV. Életmód. Akadémiai Kiadó, Bp., 1997, 50-76.

Bartis Erika: *Csíkszentkirály gazdasági helyzete az újkorban (17-19. század).* In: A Csíki Székely Múzeum Évkönyve, 2009, V. évf., 197-219.

Benda Kálmán: *Diplomáciai szervezet és diplomaták Erdélyben Bethlen Gábor korában.* In: Századok, 115. évf., 4. sz., 1981, 725-730.

Benedek Fidél: *Ferences kolostorok és templomok.* II. Pallas Akadémia Kiadó, Csíkszereda, 2008.

Benkő Elek: *A középkori Székelyföld.* I. MTA, Bp., 2012.

Benkő Elek: *Erdély középkori harangjai és bronz keresztelődmedencei.* Polis Kiadó, Budapest-Kolozsvár, 2002.

Benkő Elek – Demeter István – Székely Attila: *Középkori mezőváros a Székelyföldön.* (Erdélyi Tudományos Füzetek 223.) EME, Kolozsvár, 1997.

Benkő József: *Transsilvania specialis.* Közzéteszi Szabó György. II. Kriterion, Bukarest-Kolozsvár, 1999.

Benkő Károly: *Csík, Gyergyó és Kászonszék leírások.* Stein János nyomda, Kolozsvár, 1853.

Bethlen János: *Erdély története.* Balassi Kiadó, Bp., 1993.

Bocskai István végrendelete: http://adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf9831.pdf (letöltés ideje 2018.11.19.).

Bodor György: *Az 1562 előtti székely nemzetségi szervezetről.* In: Történelmi Szemle, 26. évf., 2. sz., 1986, 281-305.

Born, Robert: *Mapping Transylvania as a multiethnic and multiconfessional region in 17th-to 19th century Costume Books.* In: From Traditional Attire to Modern Dress. Modes of Identification Modes of Recognition in the Balkans (XVIth-XXth Centuries). Ed. Constanța Vintilă-Ghițulescu, Cambridge Scholars Publishing, 2011, 52-63.

Botár István: *Havasok keblében rejtőző szép Csík. A Csíki-medence középkori településtörténete.* Opitz Kiadó, Bp., 2019.

Botár István: *Szépvíz a középkorban. Csíkszentmiklós megyéjének középkori történeti vázlata 1562-ig.* In: Határvédelem évszázadai Székelyföldön. Csíkszék és Gyimesek vidéke. Szépvízért Egyesület, Szépvíz, 2018, 75-100.

Botár István: *A Csíki-medence középkori településtörténete.* Doktori disszertáció. ELTE, Bp., 2013. <http://doktori.btk.elte.hu/hist/botaristvan/diss.pdf> (letöltés ideje 2019.09.04.).

Botár István: *Falvak, szegek, tízesek. Megjegyzések Csík középkori településtörténetének kérdésköréhez.* In: A Csíki Székely Múzeum Évkönyve, VII. évf., 2011, 11-27.

Braudel, Fernand: *Anyagi kultúra, gazdaság és kapitalizmus XV-XVII. században. A mindennapi élet struktúrái: a lehetséges és a lehetetlen.* I., Gulta könyvkiadó, Bp., 2004.

Connert János: *A székelyek alkotmányának históriája. Különösen a XVI. és XVII. században.* Betegh Pál és társa könyvkereskedése Székelyudvarhely, 1906.

Csáki Árpád: *Újabb adatok a csíkszeredai Mikó-vár 17. századi történetéhez.* In: A Csíki Székely Múzeum Évkönyve, VII. évf., 2011, 97-105.

Dávid Zoltán: *A székelyek száma 1567-1992.* In: Történeti demográfiai füzetek, 3. sz., 1997, <http://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/tortenetidemografiaifuzetek/article/view/2321> (letöltés ideje: 2019.10.17.).

Deák Éva: *Népviséletek a 17-18. századi Erdélyben a viselet sorozatok tükrében.* In: ETHNOLORE, A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézetének Évkönyve, 32. kötet, 2015, 145-180.

Deák Farkas: *Két végrendelet a XVII. és XVIII. századból.* In: MTT, 3. sorozat, 1. évf, 1878, 949-960.

Deák Farkas: *Uzoni Béldi Pál.* Szerk. Szilágyi Sándor. MTA és Magyar Történelmi Társulat, Bp., 1887, <http://mek.oszk.hu/05600/05699/html/#footnote-71> (letöltés ideje: 2019.06.03.).

Demény Lajos: *Bethlen Gábor és kora.* Politikai könyvkiadó, Bukarest, 1982.

Demény Lajos: *Gazdálkodás és társadalom Székelyföldön Bethlen Gábor korában.* In: Századok, 134. évf., 4. sz., 2001, 907-953.

Demény Lajos: *A székelyek és Mihály vajda 1593-1601.* Kriterion, Bukarest, 1978.

Demény Lajos: *Székely szabadság, katonáskodás és fejedelmi politika (1562-1648).* In: A székelység története a 17-19. században. Szerk. Egyed Ákos, Magyar András. Pallas-Akadémia, Csíkszereda, 2001, 197-237.

Domanovszky Sándor (szerk.): *Magyar művelődéstörténet.* III. Höllrigh József: Magyar és törökös viselet a XVI-XVII. században. Digitális kiadás: Arcanum Adatbázis Kft. 2003, <http://mek.oszk.hu/09100/09175/html/index.html> (letöltés ideje: 2020. 07. 24.)

Egyed Ákos: *A székely örökség*. In: *Korunk*, 3. folyam, 18. évf., 7. sz., 2007, 48-54.

<http://epa.oszk.hu/00400/00458/00127/3640.html>

Egyed Ákos: *A székelyek rövid története a megtelepedéstől 1918-ig*. Pallas Akadémia Kiadó, Csíkszereda, 2006.

Endes Miklós: *Csik-, Gyergyó-, Kászonszék földjének és népének története 1918-ig*. MTA, Bp., 1938.

Entz Géza: *Erdély építésze a 14-16. században*. EME, Kolozsvár, 1996.

Enyedi István: *II. Rákóczi György veszedelméről 1657-1660*. In: *Erdélyi Történelmi Adatok IV.* Szerk. Szabó Károly. EME, Kolozsvár, 1862, 219-316.

Erdély öröksége. Erdélyi emlékirók Erdélyről. VI. *Haldokló erdély 1662-1703*. Szerk. Makkai László. Franklin-Társulat Kiadása, Budapest, 1941.

Erdély története. I. A kezdetektől 1606-ig. Szerk. Makkai László, Mócsy András. Akadémiai Kiadó, Bp., 1986. <http://mek.oszk.hu/02100/02109/html/112.html>.

Erdély története II. 1606-tól 1830-ig. Szerk. Makkai László, Szász Zoltán. Akadémiai Kiadó, Bp., 1986.

Fehér János: *Az olaszteleki Daniel-kastély és a 17. századi falképei*. Dániel Kastély Egyesület, Olasztelek, 2016.

Gál Mária – Russu Tibor: *A csíkszentkirályi és krasznahorkai Andrassy család nyomában*. Csíkszentkirály, 2002.

Garda Dezső: *Főnépek, lófők, gyalogkatonák Csíkban és Gyergyóban. Csík és Gyergyó gazdasági fejlődése és népességének alakulása 1750-ig*. Státus Kiadó, Csíkszereda, 1999.

Gebei Sándor: *Báthory István lengyel király és az Erdélyi Fejedelemség kapcsolata a livón háború (1558-1583) befejezésének küszöbén, 1579-1581-ben*. In: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei, Sectio Historiae, 1998, Új sorozat, 23., 89-105.

Gerelyes Ibolya: *Kínai szeladon kerámia a budavári palota leletanyagában*. In: Budapest Régiségei, 38. évf., 2004, 79-91.

Gervers-Molnár Vera: *A sárospataki bokályos ház*. In: Folia Archaeologica, 22. évf., 1971, 183-216.

Heckenast Gusztáv: *János Zsigmond végrendelete*. In: Keresztény Magvető, 111. évf., 4. sz., 2005, 317-334.

Hegyí Géza: *A pápai tizedjegyzék tévesen azonosított Székelyföldi helynevei*. In: Tanulmányok a székelység középkori és fejedelemségkori történelméből. Szerk. Sófalvi András – Visy Zsolt. Haáz Rezső Múzeum – Pro Énlaka Alapítvány, Énlaka – Székelyudvarhely, 2012, 97-113.

Horn Ildikó: *A hatalom pillérei. A politikai elit az Erdélyi Fejedelemség megszilárdulásának korszakában. (1556-1588)*, Akadémiai Doktori Értekezés, Bp., 2012.

Horn Ildikó: *„Én creaturáim vagytok édes híveim.” Az erdélyi elit változásai Bethlen Gábor korában*. In: Bethlen Erdélye, Erdély Bethlene. A Bethlen Gábor trónra lépésének 400. évfordulójára rendezett konferencia tanulmányai. Szerk. Dáné Veronka – Horn Ildikó – Lupescu Makó Mária – Oborni Teréz – Rüszt-Fogarasi Enikő – Sipos Gábor, EME, Kolozsvár, 2014, 189-202.

Imreh István: *A törvényhozó székely falu*. Kriterion, Bukarest, 1983.

Imreh István – Pataki József: *Kászonszéki krónika 1650-1750*. Európa-Kriterion Kiadó, Budapest-Bukarest, 1992.

Jakó Zsigmond: *A székely társadalom útja a XIV-XVI. században*. In: Uő: *Társadalom, egyház, művelődés*. Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Bp., 1997, 37-57.

Juhász Krisztina: *Bocskai István erdélyi országgyűlései*. In: *Belvedere Meridionale*, 24. évf., 3. sz., 2012, 6-16.

Karda-Markaly Aranka: *I. Apafi Mihály 1670-ben kiadott kiváltságlevele Csíkszereda mezővárosának*. In: *Lymbus, Magyarságtudományi forrásközlemények*. Szerk. Ujváry Gábor, Külgazdasági és Külügyminisztérium, MTA BTK, MNL, Nemzetközi Magyarségtudományi Társaság, OSZK, Bp., 2018, 275-289.

Kalnoky, Nathalie: *The Szekler Nation and Medieval Hungary. Politics, Law, and Identity on the Frontier*. Bloomsbury Academic, Bloomsbury, 2019.

Kalnoky, Nathalie: *A székely nemzet konstitúciói és privilégiumai*. Pallas-Akadémia, Csíkszereda, 2008.

Kelemen Lajos: *Erdélyi magyar templomi karzat- és mennyezetfestmények a XVII. századból*. <http://mek.niif.hu/04900/04920/html/mhodonerdely0054.html>.

Kémenes Mónika: *Kályhacsempék Csík-, Gyergyó- és Kászonszékből 14-18. század*. Entz Géza Művelődéstörténeti Alapítvány, Kolozsvár, 2005.

Kubinyi András: *A középkori anyagi kultúra kutatása és néhány módszertani problémája*. In: *Aetas*, 5. évf., 1990, 51-68.

László Andor: *Bocskai István fejedelem végrendelete.* In: <https://ntf.hu/index.php/2020/03/31/bocskai-istvan-fejedelem-vegrendelete/> (letöltés ideje: 2020. 07. 01.)

Lázár Miklós: *A gróf Lázár család.* Római Katolikus Lyceum Nyomda, Kolozsvár, 1858.

Lázár Miklós: *Erdély főispánjai (1540-1711).* In: Századok, 22. évf., 5. sz., 1888, 334-348.

Lázár Miklós: *Erdély főispánjai (1540-1711).* Külön lenyomat a Századok 1887-1889-ki évfolyamaiból. Athenaeum R. Társ Nyomdája, Bp., 1889.

Lélek és kincs Csíkszentmiklóson. Fejezetek a Csíkszentmiklósi római katolikus egyházközség életéből. Szerk. Balog László – Szöcs János – Ferencz Mátéffy Kriszta. Státus könyvkiadó, Csíkszentmiklós, 2009.

Léstyán Ferenc: *Megszentelt kövek.* I-II. Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség, Kolozsvár, 2000.

Lupescu Makó Mária: *Considerații privind testamentele nobiliare din Transilvania la sfârșitul evului mediu.* In: Acta Musei Napocensis II. Istorie, 2002–2003, 115-138.

Lupescu Makó Mária: *Testamentul politic al lui Ștefan Bocskai.* In: Tudor Sălăgean, Melinda Mitu (coord.): *Principele Ștefan Bocskai și epoca sa.* Argonaut, Cluj-Napoca, 2006, 38-62.

Lupescu Makó Mária: *Miért? Kinek? Mit? Erdélyi középkori végakaratok szerkezeti jellemzői.* In: Certamen I. Szerk. Egyed Emese, Pakó László, Weisz Attila. EME, Kolozsvár, 2013, 191-210.

Madas Edit – Monok István: *A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1730-ig.* Balassi Kiadó, Bp., 1998.

Markaly Aranka: *16-17. századi nemesítő oklevelek a Csíki Székely Múzeum gyűjteményében.* In: A Csíki Székely Múzeum Évkönyve, XI-XII. évf., 2016, 133-151.

Mordovin Maxim: *Petki István II. Rákóczi György főudvarmestere.*
https://www.academia.edu/14170403/Petki_Istv%C3%A1n_II._R%C3%A1k%C3%B3czi_Gy%C3%B6rgy_f%C5%91udvarmestere_-_Istv%C3%A1n_Petki_Prince_George_R%C3%A1k%C3%B3czi_IIs_Grand_Master_of_the_Household (letöltés ideje: 2019.07.18)

Mójszis Dóra: *Magyar és spanyol típusú női öltözetek a nagylózi leletben. (16-17. század)* In: Művészettörténeti Értesítő, 34. évf., 3-4 sz., 1985, 150-154.

Muckenhaupt Erzsébet: *16-19. századi könyvgyűjtők kötetei a Csíki Székely Múzeum „Régi Magyar Könyvtár” gyűjteményében.* In: A Csíki Székely Múzeum Évkönyve VII. évf., 2011, 121-145.

Nagy Iván: *Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal.* I-X. Kiadja Friebeisz István, Pest, 1857-1863.

Nagy Márta: *Egy főúri rangra emelkedett nemes élete: Hidvégi Mikó Ferenc (1585-1635).* In: A Csíki Székely Múzeum Évkönyve, II. évf., 2006., 83-121.

Oborni Teréz: *A királybírák szerepe a székely székekben a 16. század második felében.* In: “Éltünk mi sokáig két hazában...” Tanulmányok a 90 éves Kiss András tiszteletére. (Speculum Historiae Debreceniense 9.) Szerk. Dáné Veronka, Oborni Teréz, Sipos Gábor. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2012, 103-123.

Oborni Teréz: *Erdély kiváltságos rendjei és népei a fejedelemség korában.* In: Bethlen Gábor és kora. Katalógus a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Hajdú-Bihar Megyei Levéltára és Győr-Sopron Megyei Levéltárának közös kiállításából. Szerk. Ólmosi Zoltán. Magyar Nemzeti Levéltár, Bp., 2013, 10-23.

Oborni Teréz: *Erdély közjogi helyzete a speyeri szerződés után (1571-1575)*. In: Udvar, állam és kormányzat a kora újkori Erdélyben. (Udvertörténet kötetek IV.) ELTE, Bp., 2011, 16-100.

Oborni Teréz: *Erdély pénzügyei I. Ferdinánd uralma alatt 1552-1556*. Szentpétery Imre TT Alapítvány, Bp., 2002.

Oborni Teréz: *Erdélyi országgyűlések a 16-17. században*. Országgház Kiadó, Bp., 2018.

Oborni Teréz: *A kora újkori latin nyelvű forrásszövegek kiadásáról. A történeti források kiadásának módszertani kérdései*. In: *FONS*, 7. évf., 1. sz., 2000, 67-75.

Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása*. II. Ráth Mór kiadása, Pest, 1869.

Pál-Antal Sándor – Ördögh Imre – Balázs Dénes – Miklós Márton: *Csíkmadaras. Egy felcsíki falu múltja és jelene*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2006.

Pál-Antal Sándor: *A székelyek földje és népe*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2013.

Pál-Antal Sándor: *Csík-, Gyergyó-, Kászonszék társadalma a 17. században. (Vázlat)* In: *Acta*, 1. évf., 1995, 153-159.

Pál-Antal Sándor: *Csíkszereda a 18. század elején*. In: *A Csíki Székely Múzeum Évkönyve*, VI. évf., 2010, 291-308.

Pál-Antal Sándor: *Székely önkormányzat-történet*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2002.

Pál-Antal Sándor: *Székely székek a 18. században. III. Csíkszék 1701-1722 között*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2009.

Pál-Antal Sándor: *Székelyföld és városai*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2003.

Pál Judit: *Városfejlődés a Székelyföldön 1750-1914*. Pro-Print, Csíkszereda, 2003.

Papp Sándor: *Homonnai-Drugeth Bálint, Rákóczi Zsigmond és Báthory Gábor küzdelme az Erdély feletti hatalomért 1607-ben*. In: *Századok*, 142. évf., 4. sz., 2008, 807-849.

Pásztor Emese: *Oszmán-török szőnyegek az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből. In memoriam Batári Ferenc*. Iparművészeti Múzeum, Bp., 2007.

Pataki József: *A csíki vashámor a XVII. század második felében*. (Csíkszeredai Múzeum kiadványa) Csíkszeredai Nyomda, Csíkszereda, 1971.

Régi Magyar Könyvtár⁸⁷⁸, *Approbatae constitutiones regni Transilvaniae...*, Pars Tertia, Titulus Septiagesimus sextus, art XII.

Radvánszky Béla: *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században*. I. MTA, Bp., 1896.

Rüsz-Fogarasi Enikő: *A székelyek vásárai az erdélyi fejedelemség korában*. In: *A mezővárostól a rendezett tanácsú városig*. Szerk. Garda Dezső. Státus Kiadó, Csíkszereda, 2011, 116-134.

Rüsz-Fogarasi Enikő: *Bethlen Gábor, Kolozsvár és az országgyűlés*. In: *Bethlen Erdélye, Erdély Bethlene*. Szerk. Dáné Veronka, Horn Ildikó, Lupescu Makó Mária, Oborni Teréz, Rüsz-Fogarasi Enikő, Sipos Gábor. EME, Kolozsvár, 2014, 571-584.

Rüsz-Fogarasi Enikő: *A székelyek a koraiújkori atlaszok leírásaiban*. In: *A székelység 12-17. századi története és a Blénessi család*. Szerk. Garda Dezső. Státus könyvkiadó, Csíkszereda, 2015, 317-336.

Sarkadi Nagy, Emese: *Local Workshops - Foreign Connections. Late Medieval Altarpieces from Transylvania*. Jan Thorbecke Verlag, Ostfildern, 2012.

Sarkadi Nagy Emese: „Az Boldog Aszszony képet radiusba vegyem”. *Szemponatok a csíksomlyói Madonna művészettörténeti elemzéséhez*. In: Művészettörténeti Értesítő, 65. évf., 2. sz., 2016, 229-240.

Sudár Balázs: *Iszkender és Bethlen Gábor. A pasa és a fejedelem*. In: Századok, 145. évf., 4. sz., 2011, 975-996.

Szádeczky Kardoss Lajos: *A székely nemzet története és alkotmánya*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993.

Szádeczky-Kardoss Lajos: *A székely nemzet története és alkotmánya*. „Hargitaváralja” J. Sz. K., Bp., 1927.

B. Szabó János: *A székelyek katonai szerepe Erdélyben a mohácsi csatától a Habsburg uralom megszilárdulásáig (1526-1709)*. In: Határvédelem évszázadai Székelyföldön. Szépvíz, Szépvízért Egyesület, 2018, 100-153.

Szabó Károly: *Mihály vajda adománylevele a székelyeknek*. In: Magyar Történelmi Tár, 3. sorozat, 3. évf., 1880, 789-793.

Szabó T. Attila: *Csík-, Gyergyó- és Kászonszék*. Szabó T. Attila kéziratos gyűjtéséből közléteszi Hajdú Mihály, Makay Emese, Slíz Mariann. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Bp., 2006.

Székely felkelés 1595-1596, előzményei, lefolyása, következményei. Szerk. Benkő Samu, Demény Lajos, Vekov Károly. Kriterion, Bukarest, 1979.

Răscoala secuilor din 1595-1596. Coord. Samu Benkő, Lajos Demény, Károly Vekov, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1978.

Székelyföld története. II. Szerk. Egyed Ákos, Hermann Gusztáv Mihály, Oborni Teréz. MTA BTK-EME-HRM, Székelyudvarhely, 2016.

Szende Katalin: *Otthon a városban. Társadalom és anyagi kultúra a középkori Sopronban, Pozsonyban és Eperjesen.* MTA Történettudományi Intézete, Bp., 2004.
https://www.academia.edu/19698955/Otthon_a_v%C3%A1rosban._t%C3%A1rsadalom_%C3%A9s_anyagi_kult%C3%BAra_a_k%C3%B6z%C3%A9pkori_Sopronban_Pozsonyban_%C3%A9s_Eperjesen._At_home_in_the_town._Society_and_material_culture_in_medieval_Sopron_Pozsony_and_Eperjes_Budapest_MTA_T%C3%B6rt%C3%A9nettudom%C3%A1nyi_Int%C3%A9zete_2004._318_pp (letöltés ideje: 2017. 04.15.)

Szilágyi Sándor: *Az erdélyi 1681-iki hadjárat előkészületei történetéhez.* In: *Hadtörténeti Közlemények*, 4. évf., 1891, 415-420.

Szilágyi Sándor: *Gyulaffi Lestár történeti maradványai.* Magyar Történelmi Tár, 3. sorozat, 16. évf., 1883, 415-420.

Szőcs János: *17. századi csíkszéki pogánydúlások.* In: *Acta*, I. évf., 1995, 147-151.

Szőcs János: *A Mikó-vár története.* Csíki Székely Múzeum, Csíkszereda, 2005.

Szőcs János: *Népességgyarapodás és egészségügy Csíkszékből (1614-1850).* In: *A Csíki Székely Múzeum Évkönyve*, VI. évf., 2010, 353-365.

Szőcs Miriam: *17. századi erdélyi oltárok, kora barokk oltárok a Székelyföldön.* Doktori disszertáció. ELTE, Bp., 2010, <http://doktori.btk.elte.hu/art/szocsmiriam/diss.pdf>. (letöltés ideje: 2019.07.03.)

Szőcs Péter: *Kerámiaedények a régészet és az írott források tükrében.* In: *Korunk*, 14.évf., 7. sz., 2004, 36-42.

Tompos Lilla: *Magyar és spanyol női viselet Magyarországon a 16. században*. In: *Korunk*, 3. folyam, 19. évf., 7. sz., <https://epa.oszk.hu/00400/00458/00139/tomposl.html> (letöltés ideje: 2021.02.05)

Tóth Hajnalka: *A vasvári békekötésig vezető út. Oszmán-Habsburg diplomáciai lépések a béke megújítására 1662-1664*. (academia.edu, letöltés ideje: 2019.05.14.).

Tóth István György: *Az első székelyföldi katolikus népszámlálás*. *Történelmi Szemle*, 40. évf., 1998, 61-87.

Trócsányi Zsolt: *Erdély központi kormányzata 1540-1690*. Akadémiai Kiadó, Bp., 1980.

Trócsányi Zsolt: *Rákóczi Zsigmond (Egy dinasztia születése)*. In: *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve*, LIX. évf., Debrecen, 1979, 57-111.

Trócsányi Zsolt: *Törvényalkotás az Erdélyi Fejedelemségben*. Gondolat Kiadó, Bp., 2005.

Tüdős S. Kinga: *Székely főnemesi életmód a XVII. század alkonyán*. *Kriterion*, Bukarest-Kolozsvár, 1998.

Tüdős S. Kinga: *A székelyek írástudással-műveltséggel szerzett címeres levelei a 16-17. században*. In: *A Csíki Székely Múzeum Évkönyve*, IX. évf., 2013, 245-273.

Tüdős S. Kinga: *Erdélyi hétköznapok*. Osiris, Bp., 2001.

Tüdős S. Kinga: *Erdélyi védőrendszerek a XV-XVIII. században. Háromszéki templomvárak*. Püski Kiadó, Bp., 1995.

Tüdős S. Kinga: *Jobbágyélet a fejedelemségkori Erdélyben*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2001.

Tüdős S. Kinga: *Fidelitatea moștenirii secuiești: Lázár Erzsébet, doamna contelui Kálnoki*. In: *Grădina rozelor. Femei din Moldova, Țara Românească și Transilvania (sec. XVII-XIX)* Coord.

Violeta Barbu, Maria Magdalena Székely, Tüdős S. Kinga, Angela Jianu. Editura Academiei Române, București, 2015, 269-291.

Tüdős S. Kinga: *Egy székely nemesasszony élete és személyisége Apafi korában. Lázár Erzsébet Kálnoki Sámuelné.* In: Tamás Edit (szerk.): Erdély és Patak fejedelemsasszonya, Lorántffy Zsuzsanna I. Sárospataki Rákóczi Múzeum, Sárospatak, 2000, 93-109.

Vámszer Géza: *Életforma és anyagi műveltség. Néprajzi dolgozatok, gyűjtések, adatok (1930-1975).* Kriterion, Bukarest, 1977.

R. Várkonyi Ágnes: *Az öltözködés filozófiájáról.* In: Történelmi Szemle, 53. évf., 4. sz., 2011, 503-536.

Vass Miklós: *A királyi könyvek székely oklevelei.* Különlenyomat az Erdélyi Múzeum 1900, 17. évf. Kolozsvár, 1900.

Vekov Károly: *Tria Genera Siculorum.* In: Kastélyok, udvarházak és lakóik a régi Székelyföldön. Szerk. Tüdős S. Kinga. Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy, 2013, 39-63.

Veres László: *Üveg művességünk a XVI-XIX. században.*
<http://mek.oszk.hu/13400/13475/13475.pdf> (letöltés ideje: 2019.10.07.).

Veress Endre: *Báthory István erdélyi fejedelem és lengyel király levelezése.* I-II. Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár, 1944.

Veszely Károly: *Okmánytár: Házaspapok a Székelyföldön.* In: Erdélyi egyháztörténelmi adatok I. A római katolikus lyceum nyomdájának betűivel, Kolozsvár, 1860, 301-317.

Virovecz Nándor: *Kereszténység szolgálata vagy politikai árulás? Balassa Menyhárt 1562. évi pártváltása és az északkeleti várháborúk.* In: Mozgó frontvonalak. Háború és diplomácia a

várháborúk időszakában 1552-1568. (Studia Agrensia 35.) Szerk. Bujdosné Pap Györgyi – Fejér Ingrid – H. Szilárd Ágota. Dobó István Vármúzeum, Eger, 2017, 255-283.

Virovecz Nándor: Válaszúton az uralkodók között. In: Paletta I. Koraiújkor–történeti diákkonferencia. Szerk. Fekete Bálint, Nyul Viktor. ELTE BTK, Bp., 2013, 7-23.